

Boganmeldelser.

KARL HELLFERICH. **Das Geld im russisch-japanischen Kriege.** Berlin 1906. Ernst Siegfried Mittler und Sohn (IX + 240 S.).

Denne Bog kan betragtes som et Indlæg imod en i Tyskland — og herhjemme — ret almindelig Undervurdering af Ruslands Statsfinanser. Det har dog ikke været Hensigten med den at levere et Forsvar for den russiske Statskredit. Heller ikke er det Forfatterens Mening at give nogen detailleret Fremstilling af de to krigsførende Magters finansielle Forhold, men han har søgt i store Træk at skildre Krigens finansielle Side. Ved Undersøgelsen af denne er han naaet til det Resultat, at medens Japan var Rusland overlegent paa det militære Omraade — baade i Henseende til Materiel, til Mandskab og til Førernes Duelighed — havde Rusland en overlegen Stilling paa det finansielle Omraade. Denne Overlegenhed var efter Forfatterens Mening Aarsagen til, at Freden i Portsmouth blev sluttet, før Rusland var fuldstændig militært undervunget, og at Japaneserne nøjedes med en Del af den territoriale Udvidelse, som de havde ønsket, og i det væsentlige gav Afkald paa Krigsskadeserstatning. Det eneste, der i pekuniær Henseende opnaaedes, var et Stykke af den mantsjuriske Jernbane og en Erstatning for de russiske Krigsfangers Underhold.

Endvidere maa det fremhæves, at Helfferichs Undersøgelse af de russiske Finansers Tilstand før og under Krigen ikke indeholder nogen Spaadom om Fremtiden.

Boganmeldelser.

KARL HELLFERICH. **Das Geld im russisch-japanischen Kriege.** Berlin 1906. Ernst Siegfried Mittler und Sohn (IX + 240 S.).

Denne Bog kan betragtes som et Indlæg imod en i Tyskland — og herhjemme — ret almindelig Undervurdering af Ruslands Statsfinanser. Det har dog ikke været Hensigten med den at levere et Forsvar for den russiske Statskredit. Heller ikke er det Forfatterens Mening at give nogen detailleret Fremstilling af de to krigsførende Magters finansielle Forhold, men han har søgt i store Træk at skildre Krigens finansielle Side. Ved Undersøgelsen af denne er han naaet til det Resultat, at medens Japan var Rusland overlegent paa det militære Omraade — baade i Henseende til Materiel, til Mandskab og til Førernes Duelighed — havde Rusland en overlegen Stilling paa det finansielle Omraade. Denne Overlegenhed var efter Forfatterens Mening Aarsagen til, at Freden i Portsmouth blev sluttet, før Rusland var fuldstændig militært undertvunget, og at Japaneserne nøjedes med en Del af den territoriale Udvidelse, som de havde ønsket, og i det væsentlige gav Afkald paa Krigsskadeserstatning. Det eneste, der i pekuniær Henseende opnaaedes, var et Stykke af den mantsjuriske Jernbane og en Erstatning for de russiske Krigsfangers Underhold.

Endvidere maa det fremhæves, at Helfferichs Undersøgelse af de russiske Finansers Tilstand før og under Krigen ikke indeholder nogen Spaadom om Fremtiden.

Med Hensyn til denne hævder han udtrykkelig, at den er afhængig af ganske andre Faktorer end dem, der har været i Virksomhed i den forudgaaende Tid. Han afslutter derfor Fremstillingen med at fastslaa, at hans Opfattelse beholder sin Rigtighed overfor enhver Mulighed i den videre Udvikling af de russiske Finanser. Den Ødelæggelse, som den indre Uro i Rusland kan bringe Finanserne, berører efter hans Opfattelse ikke den Kendsgerning, at Rusland endnu ved Enden af Krigen var sin Modstander finansielt overlegen, og at denne Overlegenhed har øvet de af ham beskrevne Virkninger paa Krigens Gang og paa Fredslutningen.

Da Helfferichs Fremstilling i sig selv er særdeles knap og sammentrængt, er det umuligt at give et kortfattet Udtog af den. Med Hensyn til de positive Grunde for hans Opfattelse maa man derfor nøjes med at henvise til Bogen selv, der indeholder et overordentlig rigt Stof til Belysning af de to Rigers finansielle Forhold. Kun enkelte Hovedpunkter kan fremhæves. Først og fremmest den overbevisende Paavisning af, hvorledes Rusland, i Modsætning til hvad der havde været Tilfældet baade ved Krimkrigen og ved den russisk-tyrkiske Krig, havde hele sit finansielle Apparat i den fuldstændigste Orden ved den japanesiske Krigs Begyndelse — samtidig med at Kvaliteten af Hær og Flaade var overordentlig ringe, medens det omvendte i begge Henseender gjaldt om Japan.

Bunges Finansreformer i 1888 og hans Efterfølgeres Virksomhed havde først og fremmest ført til Fastholdelsen af Principet om, at de ordentlige Udgifter udelukkende afholdes af de ordentlige Indtægter. Siden 1894 henbører herunder f. Eks. alle Statsbanernes Driftsudgifter i videste Forstand og siden 1900 endog Forøgelsen af det rullende Materiel o. l. Deficiterne paa det ordinære Budget er siden 1888 forsvundne, og paa det ekstraordinære opføres kun Udgifter til produktive Formaal. Det ordinære Budgets Overskud har muliggjort den ekspansive asiatiske Politik og Overgangen til Guldmøntfod. De har styrket

den udenlandske Kredit og muliggjort Benyttelsen af den lave vesteuropæiske Rentefod ved Optagelsen af nye Laan og ved Konverteringer. Fra 1887 til 1904 voksede den rentebærende Statsgæld med 50 %, men den årlige Renteydelse kun med 24 %. Værdien af de i dette Tidsrum anlagte Statsbaner oversteg Gældens Vækst. Gennemførelsen af Guldmøntfoden betød Stabilitet i Forholdet mellem Rigets Skatteindtægt i Rubler og Guldbetalingerne til Udlandet, og den muliggjorde de enorme private Anlæg af vesteuropæisk Kapital i russisk Industri, som var en uomgængelig Fornødenhed for dennes Opkomst. Endelig førte Møntreformen i Forbindelse med Finanspolitikken til det Resultat, at medens Rusland ved alle tidligere Kriges Begyndelse maatte laane hos Banken og forøge de udækkede Papirpenges Mængde, stod Landet i 1904 med en Statskassebeholdning paa over 300 Mill. Rubler, medens Banken havde en Guldbeholdning, der oversteg dens Seddeludstedelse. Man har søgt at benægte Tallenes Rigtighed, men denne bekræftes paa det tydeligste af Begivenhederne i Krigens første Maaneder, da det viste sig, at Rusland virkelig var i Stand til at afholde enorme Udgifter af Beholdningerne.

For Japans Vedkommende var den finansielle Stilling ved Krigens Udbrud meget forskellig fra Ruslands, og Grunden hertil kan i Korthed siges at være den, at Japan havde foretrukket den militære Konsolidering for den finansielle — en Fremgangsmaade der ganske vist retfærdiggjordes ved Krigens Udfald. Japan begynder derfor Krigen uden nogen Statskassebeholdning, med en Gæld til Banken paa 54 Millioner Yen og med en Bankstatus, hvor Bankens Guldbeholdning knapt overskrider Halvdelen af Seddelcirkulationen. Dets Statsgæld er ganske vist kun 560 Millioner Yen, medens Ruslands er 6600 Millioner Rubler, men i Forhold til Indtægterne er Udgifterne til Statsgældens Forrentning større end i Rusland, og Statsgældens Vækst skyldes omtrent udelukkende

militære Udgifter, medens den i Rusland er anvendt til produktive Formaal.

Den forskellige finansielle Stilling viser sin Indflydelse under Krigens Gang. Medens Rusland først et Stykke hen i Tiden forhøjer sine Skatter og kun med et forholdsvis ringe Beløb, maa Japan straks skride til overordentlig store Skatteforhøjelser. Iøvrigt maa selvfølgelig begge Stater optage betydelige Laan, og de følger begge saavidt muligt samme Fremgangsmaade, nemlig at dække Udgifterne i Indlandet ved indenlandske Laan og at optage udenlandske Laan til Dækning af de udenlandske Betalinger. Men Laanbetingelserne var højst forskellige, og navnlig under den første Del af Krigen fik Rusland saavel sine indenlandske som sine udenlandske Laan til en langt lavere Rente end Japan. Medens den effektive Rente af Ruslands Krigslaen (naar Amortisationen tages med i Beregning) varierer fra 6 til $6\frac{1}{2}$ 0/0, varierer den effektive Rente af Japans Laan fra henimod 7 til 9 0/0. Til Sammenligning med Fortiden er det forøvrigt ganske ejendommeligt at se, at medens Rusland for sine 5 0/0 konsoliderede Krigslaen opnaaede en Kurs af mellem 94 og 96, fik det nordtyske Forbund for sit 5 0/0 Krigslaen i 1870 kun 88, medens Frankrig for sit 5 0/0 Laan efter Freden i 1871 endda maatte nøjes med 80.

Resultatet af sine Undersøgelser over den finansielle Side af den russisk-japanesiske Krig samler Helfferich i følgende Betragtninger. Det er ikke det finansielle Moment, der bestemmer Krigens Udfald. Dette afhænger af Menneskematerialet, dets Tal, dets fysiske og aandelige Ydeevne, Hærens Organisation og Disciplin og Personligheden, der leder den. Men paa den anden Side maa man ikke frakende det finansielle Moment enhver Betydning for Krigens Gang og navnlig for Tidspunktet og Betingelserne for Fredslutningen. Krigens Gang blev saadan, at man kan opstille det Spørgsmaal: Hvad nytter den bedre finansielle Rustning den militært svagere Part, og hvad Skade gør den finansielle Svaghed en Stat, der

i en stor Krig iler fra Sejr til Sejr? Først og fremmest fik disse Forhold den Betydning, at trods Japans Sejr i Begyndelsen af Krigen stod japanesiske Laan langt slettere end russiske, saa at Japan maatte skaffe sig Penge paa dyrere Betingelser end Rusland. Denne Ruslands gunstige Stilling rokkedes først, da der udbrød indre Uroligheder. Først derefter og efter at det havde vist sig, at Japan sejrede ganske uafbrudt, kunde det faa Laan paa tilnærmelsesvis saa gode Betingelser som Rusland. Men heller ikke paa selve Krigens Gang var de finansielle Forhold helt uden Indflydelse. At den russiske Østersøflaade overhovedet kunde gaa ud til Japan, skyldtes Ruslands Finanskraft (at den gik tilgrunde, skyldtes Menneske- og Skibsmaterialet, ikke Pengene). En lignende Udsendendelse af en japanesisk Flaade til Kronstadt — hvilket havde været ensbetydende med Ruslands fuldstændige Undertvingelse — vilde have været finansielt umulig. Fremfor alt viste Japans finansielle Underlegenhed sig dog ved Fredslutningen. Japans Evne til at optage Laan i Indlandet syntes udtømt, og et Laan i Udlandet vilde have mødt store Vanskeligheder. Det samme var ganske vist Tilfældet med Rusland, men ifald de to Lande havde besluttet sig til for Krigens Fortsættelse som det yderste Middel at angribe deres Centralbankers Guldbeholdninger, vilde Rusland paa dette Omraade have haft et uhyre Forspring. Dertil kom endnu Muligheden af Salg eller Pantsætning af en Del af Ruslands store Statsbanenæt. En saadan Forholdsregel vilde naturligvis have haft slemme Følger for Ruslands Statskredit, men den kunde have været benyttet, medens Japan ikke havde nogen Mulighed for lignende Udveje.

Emil Meyer.